

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

Inuit Pisinnaatitaaffiit Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi
Grønlands Råd for Menneskerettigheder

CIVILSAMFUND,
INDDRAGELSE OG
HANDICAPPOLITIK
I GRØNLAND

JANUAR 2022

CIVILSAMFUND, INDDRAGELSE OG HANDICAPPOLITIK I GRØNLAND

Notat om, hvordan mennesker med handicap og de foreninger, der repræsenterer dem, kan inddrages i politikudvikling og beslutningsprocesser i Grønland, så der skabes positive forandringer.

Forfatter: Mette Gaardsted Frandsen

Redaktion: Nadja Filskov og Grønlands Råd for Menneskerettigheder

Ansvarshavende: ligebehandlingschef Nikolaj Nielsen

Redaktionen er afsluttet i november 2021.

En særlig tak til Departementet for Børn, Unge og Familier, Tiliq – den grønlandske handicaptalsmandsinstitution og de grønlandske handicaporganisationer.

e-ISBN: 978-87-7570-048-6

Layout: Hedda Bank

© 2022 Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder
Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution

Wilders Plads 8K

1403 København K

Telefon 32 69 88 88

www.menneskeret.dk

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger for eksempel store skrifttyper, korte linjer, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster.

Læs mere om tilgængelighed på: www.menneskeret.dk/tilgaengelighed

INDHOLD

INTRODUKTION

KAPITEL 1 – BAGGRUND	6
FN'S HANDICAPKONVENTION I GRØNLAND	6
BEHOV FOR INDDRAGELSE AF CIVILSAMFUNDET I ARBEJDET MED AT GENNEMFØRE FN'S HANDICAPKONVENTION	8

KAPITEL 2 – KONKRETE AKTIVITETER, FREMGANGSMÅDE OG ERFARINGER	10
INDGÅELSE AF SAMARBEJDSAFTALE	10
LOKALE RUNDBORDSMØDER	10
SEMINAR OM FORANDRINGSSKABELSE	14
INDDRAGELSE AF CIVILSAMFUNDET FREMADRETTET	16

KAPITEL 3 – PRINCIPPER FOR INDDRAGELSE AF CIVILSAMFUNDET PÅ HANDICAPOMRÅDET	18
HANDICAPPERSPEKTIVET SKAL TÆNKES IND PÅ FLERE SAMFUNDSOMRÅDER	19
TILGÆNGELIGHED PÅ FORSKELLIGE PLANER	20
INDIVIDUEL HENSYNTAGEN	22
MANGFOLDIGHED BLANDT DE INVOLVEREDE	23
INDDRAGELSE PÅ FORSKELLIGE STADIER OG NIVEAUER	24
PLADS TIL DEN PERSONLIGE FORTÆLLING	25

OPSAMLING OG PRINCIPPER	27
--------------------------------	-----------

HVIS DU VIL VIDE MERE	29
------------------------------	-----------

BILAG	30
BILAG 1: REPRÆSENTEREDE ORGANISATIONER PÅ DE LOKALE RUNDBORDSMØDER	30
BILAG 2: REPRÆSENTEREDE ORGANISATIONER OG MYNDIGHEDER PÅ SEMINARET OM FORANDRINGSSKABELSE	32
BILAG 3: FREMGANGSMÅDE FOR WORKSHOP	33
BILAG 4: SKEMA TIL OPSTILLING AF MÅLBARE MÅLSÆTNINGER	34

NOTER	35
--------------	-----------

INTRODUKTION

Myndighederne i Grønland skal efterleve FN's Handicapkonvention. Det skal de blandt andet ved at udvikle og gennemføre lovgivning og politikker, der fremmer lige muligheder for mennesker med handicap på forskellige samfundsområder. I den forbindelse er myndighederne forpligtet til at høre og inddrage civilsamfundet, herunder de grønlandske handicapforeninger. Denne inddragelse skal sikre, at mennesker med handicap får indflydelse på de beslutningsprocesser, der berører deres liv, dagligdag og rettighedsbeskyttelse, og at de derigennem kan bidrage med evner, kvalifikationer og synspunkter til at skabe forandring på handicapområdet.

Dette notat udgør afslutningen på en samarbejdsaftale (trekantssamarbejdet) mellem Grønlands Råd for Menneskerettigheder, Institut for Menneskerettigheder og Departementet for Børn, Unge og Familier (tidligere Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet) om inddragelse af civilsamfundet på handicapområdet i Grønland.

Notatet er udarbejdet og udgives af Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder i forening. Departementet for Børn, Unge og Familier har løbende været inddraget i udarbejdelsen og har gennem trekantssamarbejdet haft en betydelig rolle i forarbejdet til notatet. Notatet har været sendt i høring til de enkelte handicapforeninger og handicaptalsmandsinstitutionen, Tilioq.

Notatet har til formål at opstille en række principper for, hvordan mennesker med handicap og de foreninger, der repræsenterer dem, kan inddrages i arbejdet med at udvikle og gennemføre politikker og lovgivning, der tager sigte på at implementere FN's Handicapkonvention i Grønland. Det er samtidig hensigten at bidrage med konkrete anvisninger til, hvordan disse principper kan udmøntes i praksis.

Arbejdet med at gennemføre handicapkonventionen i Grønland er forbundet med en lang række omfattende og komplekse udfordringer. Det indebærer blandt andet de særlige udfordringer, som Grønlands geografi og infrastrukturforhold skaber for mennesker med handicap. Det skyldes også organisatoriske udfordringer i den offentlige forvaltning. Dette notat skal derfor ses i lyset af, at ligebehandling og inklusion af mennesker med handicap i Grønland kræver markante reformer og langsigtede investeringer på en lang række områder.

Notatet er udarbejdet med henblik på, at myndigheder, civilsamfundsorganisationer og andre aktører kan drage nytte af det fremadrettet. Særligt er det hensigten, at de erfaringer og principper, som notatet præsenterer, kan indgå i arbejdet med at udarbejde og gennemføre Grønlands første handicappolitiske handlingsplan.

Notatet er derfor i høj grad tiltænkt som en form for værktøjskasse, som alle aktører på handicapområdet i Grønland kan hente inspiration fra i deres arbejde med civilsamfundsinddragelse. Det afspejler sig i notatets opbygning, hvor erfaringer og gode råd er præsenteret i bokse adskilt fra baggrundsteksten. Konkrete værktøjer er desuden vedlagt som bilag.

Notatet består af følgende afsnit:

Afsnit 1, som omhandler baggrunden for gennemførelsen af FN's Handicapkonvention i Grønland samt en kort introduktion til udvalgte forpligtelser i konventionen.

Afsnit 2, som præsenterer de aktiviteter, der er udsprunget af samarbejdsaftalen mellem Grønlands Råd for Menneskerettigheder, Institut for Menneskerettigheder og Departementet for Børn, Unge og Familier, herunder de anvendte fremgangsmøder og erfaringer fra aktiviteterne.

Afsnit 3, som opstiller og beskriver en række principper for civilsamfundsinddragelse på handicapområdet i Grønland.

KAPITEL 1

BAGGRUND

I dette afsnit følger en kort beskrivelse af den grønlandske og internationale ramme, der danner baggrund for samarbejdet mellem Grønlands Råd for Menneskerettigheder, Institut for Menneskerettigheder og Departementet for Børn, Unge og Familier vedrørende inddragelse af civilsamfundet på handicapområdet.

1.1 FN'S HANDICAPKONVENTION I GRØNLAND

FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap (handicap-konventionen) blev vedtaget i 2006 og er den første retligt bindende internationale konvention, som udelukkende omhandler mennesker med handicap. Handicap-konventionens formål er at fremme, beskytte og sikre, at mennesker med handicap fuldt ud kan nyde alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder på lige vilkår med andre.¹ Konventionen forpligter således staterne til at fremme lige muligheder for mennesker med handicap på alle områder inden for menneskeretten, herunder adgangen til uddannelse, sundhed, beskæftigelse og politisk medbestemmelse.²

HANDICAPBEGREBET

Helt centralt i forhold til at virkeliggøre handicapkonventionens formål står det handicapbegreb, som konventionen bygger på – det såkaldte samfundsrelaterede handicapbegreb. Begrebet beskriver et handicap som resultatet af mødet mellem en funktionsnedsættelse hos den enkelte og barrierer i samfundet.³

Konventionens handicapbegreb er anderledes end det medicinske handicapbegreb. Efter det medicinske handicapbegreb er det funktionsnedsættelsen alene, som er årsagen til, at en person med handicap ikke kan deltage i samfundslivet.

Med det samfundsrelaterede handicapbegreb flyttes fokus fra individet til samfundets indretning. Handicapkonventionen forudsætter en udvikling hen imod afskaffelse af samfundsskabte barrierer frem for at fastholde og etablere ordninger, hvor mennesker med handicap bliver kompenseret for, at de ikke kan deltage fuldt ud på alle områder af samfundet. Konventionen opstiller derfor klare forpligtelser for staten til at afskaffe disse barrierer.

Det betyder for eksempel, at mennesker med handicap ikke skal tildeles førtidspension (kompensationsordning), hvis de i stedet med den fornødne støtte kan varetage et job på et inkluderende og tilgængeligt arbejdsmarked.

I 2012⁴ pålagde Inatsisartut Naalakkersuisut at arbejde for at gennemføre handicapkonventionen i Grønland.⁵ Denne tilslutning til handicapkonventionen betyder, at myndighederne i Grønland er forpligtet til at efterleve konventionen i national lovgivning og praksis.

De seneste år er der blandt andet sket følgende på handicapområdet i Grønland: I maj 2017 vedtog Inatsisartut, at der skulle etableres en handicaptalsmandsinstitution.⁶ Handicaptalsmandsinstitutionen skal sætte fokus på og fremme rettigheder for mennesker med handicap. Handicaptalsmanden er politisk uafhængig og har ret til at udtale sig frit om forhold, der vedrører talsmandens område. I november 2017 tiltrådte Grønlands første handicaptalsmand.

I november 2018 blev NIIK – Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat – stiftet.⁷ NIIK er Grønlands første paraplyorganisation for landsdækkende handicaporganisationer og særlige lokale organisationer på handicapområdet. NIIK supplerer KNIPK – Handicapforeningen i Grønland – der er en sammenslutning stiftet i 1981 med ni forskellige afdelinger i Vest- og Sydgrønland.

I maj 2019 vedtog Inatsisartut et beslutningsforslag om, at Grønland skal have en national handlingsplan, der skal sikre efterlevelse af FN's Handicapkonvention. Beslutningsforslaget er grundet valg til Inatsisartut bortfaldet, men det ny Naalakkersuisut har valgt at fremme initiativet. Det betyder, at Naalakkersuisut forventer at fremlægge en redegørelse for, hvordan det går med efterlevelsen af FN's Handicapkonvention, senest ved forårssamlingen 2022. Naalakkersuisut forventer på den baggrund at fremlægge en national handicappolitisk handlingsplan, der tager afsæt i redegørelsen, senest ved efterårssamlingen 2022.

FIGUR 1: TIDSLINJE OVER CENTRALE BEGIVENHEDER I FORHOLD TIL GENNEMFØRELSEN AF FN'S HANDICAPPOLITIK I GRØNLAND

1.2 BEHOV FOR INDDRAGELSE AF CIVILSAMFUNDET I ARBEJDET MED AT GENNEMFØRE FN'S HANDICAPKONVENTION

Handicapkonventionens artikel 4, stk. 3, forpligter de nationale myndigheder til at inddrage mennesker med handicap i arbejdet med at gennemføre konventionen i Grønland. Bestemmelsen fastslår, at myndighederne skal rådføre sig med og aktivt involvere de organisationer, som repræsenterer mennesker med handicap. Denne inddragelse skal ske ved udvikling og gennemførelse af lovgivning og politikker samt i andre beslutningsprocesser vedrørende forhold, som berører mennesker med handicap.

AKTIV DELTAGELSE

Princippet om aktiv inddragelse skal ses i sammenhæng med, at mennesker med handicap historisk set har været sat uden for politisk indflydelse og frataget mulighederne for at bestemme over deres eget liv. Blandt beslutningstagere og myndigheder har det været en udbredt opfattelse, at mennesker med handicap ikke var i stand til at spille en aktiv rolle i samfundet. Denne gruppe er i stedet i vidt omfang blevet betragtet som "objekter", som myndighederne skulle styre, tage vare på og drage omsorg for.

Handicapkonventionen er udtryk for et markant opgør med denne tilgang. Konventionen fastslår, at mennesker med handicap er i stand til at tage vare på deres eget liv, og at denne gruppe har ret til fuld og effektiv deltagelse i samfundslivet. Konventionen lægger ligeledes vægt på de evner og den kapacitet, som mennesker med handicap besidder. Derfor er det vigtigt, at mennesker med handicap bliver hørt og involveret, når myndigheder og beslutningstagere udvikler og gennemfører lovgivning og politikker, som har til formål at virkeliggøre rettighederne i handicapkonventionen.

Princippet om aktiv deltagelse genfindes i handicapkonventionens artikel 33, stk. 3. Denne bestemmelse fastslår, at civilsamfundet, herunder i særdeleshed mennesker med handicap og de organisationer, som repræsenterer dem, løbende skal inddrages og deltage fuldt ud i arbejdet med at overvåge gennemførelsen af konventionen på nationalt plan.

Sætningen "Nothing about us without us" ("Intet om os uden os") har siden 1990'erne givet genlyd i den globale handicapbevægelse. I overensstemmelse med dette slogan er handicapkonventionen skrevet sammen med og af mennesker med handicap. Konventionen forudsætter derfor også, at mennesker med handicap indgår i arbejdet med at sikre konventionens gennemførelse i de enkelte lande.

KAPITEL 2

KONKRETE AKTIVITETER, FREMGANGSMÅDE OG ERFARINGER

I dette afsnit vender vi os mod den samarbejdsaftale om inddragelse af civilsamfundet på handicapområdet, som dette notat danner afslutningen på.

2.1 INDGÅELSE AF SAMARBEJDSAFTALE

I oktober 2015 meddelte Naalakkersuisut, at et samarbejde mellem Grønlands Råd for Menneskerettigheder, Institut for Menneskerettigheder⁸ og Departementet for Børn, Unge og Familier⁹ skulle sikre efterlevelse af handicapkonventionens artikel 33, stk. 3, således at personer med handicap og de organisationer, der repræsenterer dem, bliver inddraget i arbejdet med at overvåge gennemførelsen af handicapkonventionen i Grønland.¹⁰

I maj 2018 indgik Grønlands Råd for Menneskerettigheder, Institut for Menneskerettigheder og Departementet for Børn, Unge og Familier (parterne) en samarbejdsaftale om inddragelse af civilsamfundet på handicapområdet.¹¹ Med aftalen blev der fastlagt en række fælles aktiviteter i årene 2018-2020, herunder op til tre årlige rundbordsmøder med de enkelte handicaporganisationer og deres underafdelinger. På baggrund af samarbejdsaftalen aftalte rådet, instituttet og departementet at afholde fem lokale rundbordsmøder forskellige steder i landet samt et fælles opsamlende møde med repræsentanter fra hele landet.

2.2 LOKALE RUNDBORDSMØDER

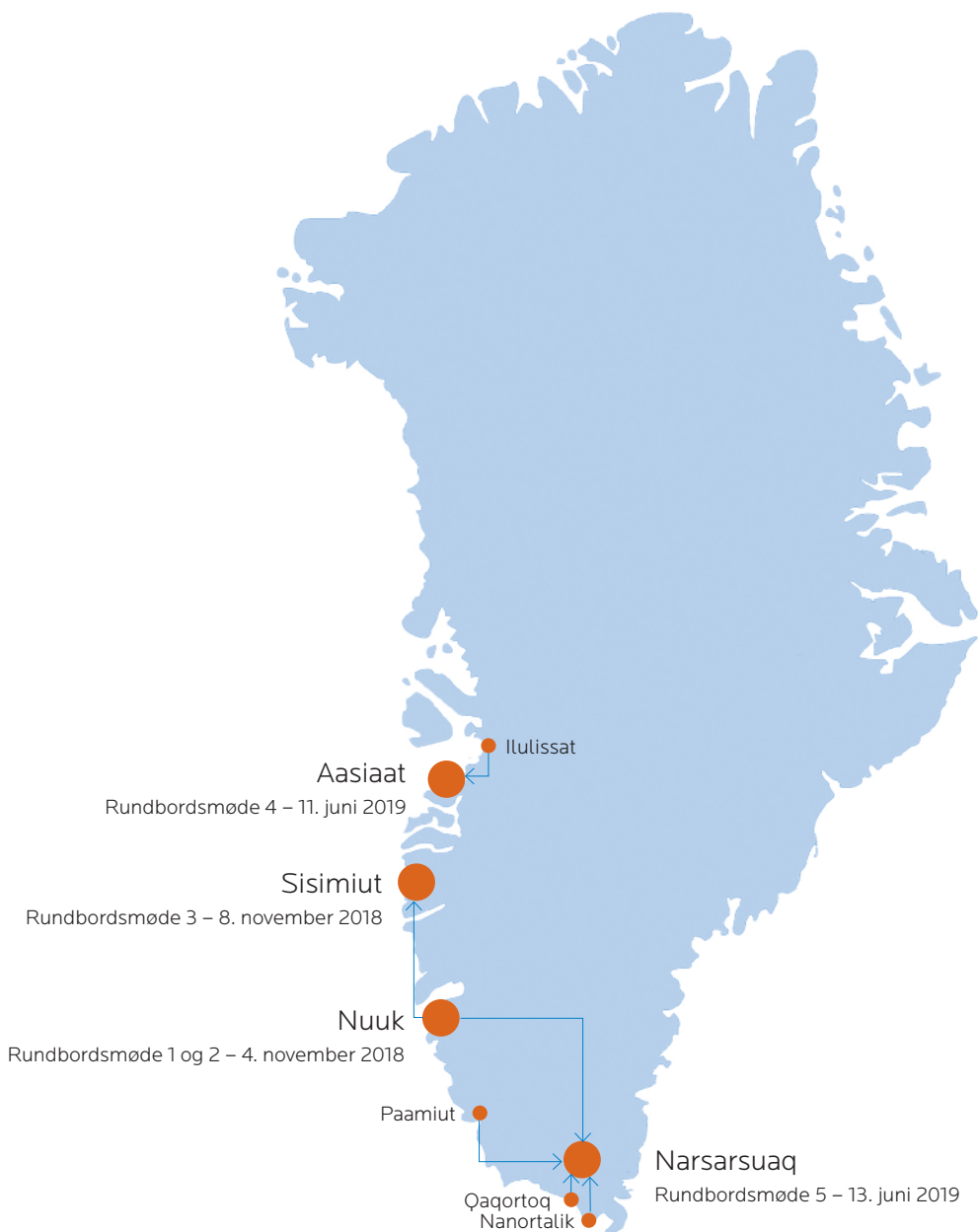
Formålet med de lokale rundbordsmøder var for det første at tegne et billede af de største udfordringer på handicapområdet i Grønland. For det andet havde møderne til formål at klarlægge, hvordan handicaporganisationerne fremadrettet kan inddrages i arbejdet med at overvåge den nationale gennemførelse af handicapkonventionen.

De tre første rundbordsmøder blev afholdt i november 2018. To af møderne blev afholdt i Nuuk, og et møde blev afholdt i Sisimiut. De sidste to rundbordsmøder blev afholdt i juni 2019 i henholdsvis Aasiaat og Narsarsuaq. Placeringen af møderne havde til formål at sikre en geografisk spredning i repræsentationen af civilsamfundet og derved skabe mulighed for at afdække regionale forskelle.

På møderne var der mellem fem og 13 repræsentanter for civilsamfundet, hvoraf flertallet kom fra lokale foreninger i den by, hvor det pågældende rundbordsmøde blev afholdt, eller omkringliggende byer. En fortegnelse over de organisationer, der var repræsenteret på møderne, er vedlagt som bilag 1.

Repræsentanter for Grønlands Råd for Menneskerettigheder, Institut for Menneskerettigheder og Departementet for Børn, Unge og Familier stod for at planlægge og facilitere møderne i fællesskab.

FIGUR 2: KORT OVER GRØNLAND, DER VISER BYER, HVOR RUNDBORDSMØDERNE BLEV AFHOLDT

SÅDAN FOREGIK RUNDBORDSMØDERNE

Tidspunkt: Hvert rundbordsmøde varede tre timer, inklusive pauser. Alle møderne blev lagt uden for almindelig arbejdstid for at gøre det nemmere for foreningsmedlemmerne at deltage.

Format: Formatet var ens for alle fem møder. Møderne bestod af korte oplæg, gruppearbejde og fælles dialog. Alle deltagere havde mulighed for at komme til orde og give input.

I løbet af mødet blev deltagerne præsenteret for to overordnede spørgsmål:

1. Hvad mener I, er de største udfordringer på handicapområdet?
2. Hvordan mener I, at handicapforeningerne bedst inddrages i arbejdet med at overvåge gennemførelsen af konventionen?

Det første spørgsmål indgik i en workshop. Her blev deltagerne først inddelt i små grupper, hvor de fik til opgave at diskutere spørgsmålet og skrive deres svar ned. Herefter fulgte en fælles opsamling.

Det andet spørgsmål blev drøftet i plenum i et mere løst format, hvor deltagerne skiftevis bød ind. Mødefacilitatorerne modererede diskussionen ved at give ordet videre, stille spørgsmål og kommentere undervejs.

Opfølgning og evaluering: Til mødet blev der skrevet referat, som efterfølgende blev sendt ud til deltagerne. I den forbindelse blev deltagerne også bedt om at evaluere mødet ved at give en tilbagemelding på følgende spørgsmål:

- Hvad var den vigtigste pointe, du tog med fra rundbordsmødet?
- Hvad fungerede godt under mødet?
- Hvad kan gøres bedre ved fremtidige møder?

UDVALGTE ERFARINGER FRA RUNDBORDSMØDERNE

Engagement: Vi oplevede, at der hos handicapforeningerne var bred opbakning til afholdelsen af rundbordsmøderne. På møderne var der generelt et stort engagement og vilje til at deltage aktivt blandt foreningernes repræsentanter. Deltagerne tog godt imod de stillede opgaver og havde mange input.

Mangfoldighed: Det fungerede generelt godt at have forskellige handicapforeninger repræsenteret til møderne på samme tid. Det betød, at udfordringer for mennesker med forskellige former for handicap blev fremhævet og diskuteret i samspil med hinanden. Det skabte diversitet og bidrog med nuancer og perspektiver til de problemstillinger, som blev drøftet på møderne.

Dialog og interaktion: Det var i udgangspunktet planlagt, at der på møderne skulle indgå et lidt længere oplæg om gennemførelsen af handicapkonventionen i Grønland og arbejdet med at overvåge konventionens gennemførelse. Allerede på det første rundbordsmøde stod det klart, at oplæggets abstraktionsniveau var meget højt og ramte skævt i forhold til rundbordsmødernes fokus på inddragelse af civilsamfundet på lokalt niveau. På de resterende møder blev oplægget derfor forkortet betragteligt for i stedet at bruge tiden på workshoppen og foreningsrepræsentanternes aktive deltagelse.

Konkrete spørgsmål: De åbne spørgsmål og vide rammer for diskussion betød, at der i høj grad blev italesat mange store og generelle udfordringer, herunder udfordringer, som ikke kun gør sig gældende på handicapområdet (for eksempel mangel på tilstrækkeligt uddannet arbejdskraft). Vi oplevede, at det er vigtigt at give plads til åbne diskussioner. Samtidig er det vigtigt at være opmærksom på, at hvis man gerne vil diskutere mere specifikke problemstillinger, så kan det være en fordel at udvælge bestemte temaer og stille mere konkrete spørgsmål.

Lokal forankring: Vi oplevede, at placeringen af rundbordsmøderne forskellige steder i landet var fremmede for den lokale inddragelse. Det er således vores opfattelse, at den geografiske spredning betød, at der på flere af møderne deltog foreningsmedlemmer, som ikke ville have deltaget, hvis møderne var placeret længere væk fra deres hjemegn.

Tid og sted: Som udgangspunkt fungerede det godt, at rundbordsmøderne blev afholdt uden for almindelig arbejdstid for så vidt muligt at undgå, at foreningsrepræsentanterne skulle bede om fri for at kunne deltage. I Narsarsuaq ankom de fleste deltagere dog fra andre dele af Sydgrønland for at deltage i mødet. Her betød begrænsningen i antallet af daglige afgang med fly og båd til Narsarsuaq, at stort set alle deltagerne var samlet i lang tid inden mødets start og blot ventede på, at det gik i gang. Mødet kunne med fordel have været afviklet tidligere på dagen og/eller varet længere tid. Hensynet til ensartethed kan være vægtigt ved afholdelse af flere møder af samme type. I særlige tilfælde kan det dog være værd at overveje, om det er bedre givet ud at bryde med dette hensyn.

2.3 SEMINAR OM FORANDRINGSSKABELSE

Som opfølgning på de lokale rundbordsmøder arrangerede rådet, instituttet og departementet et halvdagsseminar under overskriften "Hvordan skaber vi forandring på handicapområdet". Seminaret fandt sted 8. november 2019 og blev afholdt i Nuuk af logistiske årsager.¹²

Formålet med seminaret var dels at præsentere outputtet fra de lokale rundbordsmøder for såvel civilsamfundet som centrale offentlige myndigheder og andre organisationer. Med afsæt heri var ønsket desuden at sætte fokus på, hvordan man med en rettighedsbaseret tilgang kan skabe positive forandringer på handicapområdet.

Set i lyset af, at Inatsisartut havde vedtaget et beslutningsforslag om en handicap-politisk handlingsplan (se ovenfor afsnit 2.1.), besluttede rådet, instituttet og departementet at dedikere en væsentlig del af seminaret til, hvordan man opstiller og følger op på handicappolitiske målsætninger. Det var tanken, at idéer og overvejelser fra seminaret skulle kunne indgå i arbejdet med den kommende handlingsplan.

I håb om at gøre drøftelserne på seminaret mere fokuserede og resultaterne af disse drøftelser mere brugbare, blev der stillet skarpt på to udvalgte samfundsområder: henholdsvis uddannelses- og beskæftigelsesområdet. Dels fordi handicapforeningerne på de lokale rundbordsmøder havde fremhævet, at der består væsentlige udfordringer på disse to centrale samfundsområder. Dels fordi adgangen til uddannelse og beskæftigelse generelt har stor betydning for levevilkårene for mennesker med handicap og deres mulighed for at deltage i samfundslivet.

På seminaret deltog handicapforeningernes formænd og næstformænd samt repræsentanter fra relevante myndigheder og andre organisationer, herunder personer med en særlig viden inden for handicap-, beskæftigelses- eller uddannelsesområdet. En fortegnelse over de repræsenterede organisationer er vedlagt som bilag 2.

SÅDAN FOREGIK SEMINARET

Tidspunkt: Seminaret varede fire timer, inklusive pauser, og blev afholdt fredag eftermiddag kl. 15-19. Tidspunktet blev lagt i yderkanten af almindelig arbejdstid af hensyn til, at der dels var inviteret medarbejdere fra myndigheder og organisationer, som deltog i arbejdstiden, dels foreningsrepræsentanter, som skulle have fri til at deltage.

Opsamling på rundbordsmøderne: I den første del af seminaret præsenterede rådet, instituttet og departementet en overordnet kortlægning af, hvad handicapforeningerne havde fremhævet som de væsentligste udfordringer på handicapområdet og foreningernes indspark med hensyn til, hvordan civilsamfundet kan inddrages i arbejdet med at overvåge handicapkonventionens gennemførelse.

Workshop: Den efterfølgende del af seminaret bestod først og fremmest af en workshop. Workshoppen blev indledt med et kort oplæg efterfulgt af gruppearbejde og afsluttet med gruppefremlæggelser i plenum.

Som led i workshoppen blev deltagerne bedt om at uddybe og definere udvalgte udfordringer på handicapområdet med henblik på at drøfte og opstille konkrete og realistiske målsætninger på henholdsvis uddannelses- og beskæftigelsesområdet i lyset af centrale principper i handicapkonventionen. Til dette formål fik grupperne udleveret en trin for trin-guide til gruppearbejdet (**bilag 3**) og et skema til opstilling af målsætninger (**bilag 4**).

Deltagerne var på forhånd blevet fordelt ud på seks grupper med hver sit tema:

- Gruppe 1: Inklusion på uddannelsesområdet
- Gruppe 2: Tilgængelighed på uddannelsesområdet
- Gruppe 3: Bekæmpelse af fordomme om mennesker med handicap på uddannelsesområdet
- Gruppe 4: Inklusion på arbejdsmarkedet
- Gruppe 5: Tilgængelighed på arbejdsmarkedet
- Gruppe 6: Bekæmpelse af fordomme om mennesker med handicap på arbejdsmarkedet

Ved sammensætningen af grupperne blev der lagt vægt på følgende:

- At der i alle grupper var både repræsentanter for civilsamfundet og repræsentanter for myndigheder og andre organisationer.
- Om deltagerne var grønlandsktalende og/eller dansktalende, så gruppearbejdet kunne foregå uden simultantolkning.
- At nogle deltagere havde særlige forudsætninger for at deltage i bestemte grupper. For eksempel blev myndighedsrepræsentanter og videnspersoner med en særlig tilknytning til enten uddannelsesområdet eller beskæftigelsesområdet placeret i grupper, der koncentrerede sig om det pågældende område.

Opfølgning og evaluering: Gruppernes udfyldte skemaer om handicappolitiske målsætninger blev gemt til inspiration i departementets, instituttets og rådets videre arbejde.

Ved seminarets afslutning blev alle deltagere bedt om at reflektere over fire evalueringsspørgsmål og skrive deres svar ned på post-it-sedler. Disse sedler blev samlet ind og gemt. Spørgsmålene var som følger:

- Hvad er de vigtigste pointer, du tager med fra dagens seminar?
- Hvad synes du, fungerede godt?
- Hvad synes du, fungerede mindre godt?
- Har du nogen gode forslag til inddragelse?

Til mødet blev der skrevet referat, som efterfølgende blev sendt til deltagerne.

UDVALGTE ERFARINGER FRA SEMINARET

Løsningsorienteret tilgang: For at skabe forandringer og styrke rettighedsbeskyttelsen på handicapområdet er det vigtigt ikke kun at tale om udfordringer, men også om, hvordan man løser disse udfordringer. Der skal være plads til begge dele. Henset til, at rundbordsmøderne i vidt omfang havde fokuseret på udfordringer, var vi glade for, at seminaret ikke kun var en opsamling på disse møder, men også havde et løsningsorienteret og fremadrettet sigte.

Struktur og rammer for diskussion: Workshoppen fungerede generelt rigtig godt. Med de mange og omfattende udfordringer på handicapområdet i Grønland kan det være vanskeligt at vurdere, hvor man skal starte, og hvordan man skal sætte ind for at imødegå de enkelte udfordringer. I det lys fungerede det godt med et afgrænset fokus på uddannelses- og beskæftigelsesområdet, og at hver gruppe fik et undertema.

Der kom også flere positive tilbagemeldinger på den meget minutiøse guide til gruppearbejdet (bilag 3) og skemaet til opstilling af konkrete målsætninger (bilag 4) som styringsredskab.

Forskellige perspektiver: Vi oplevede generelt, at blandingen af fagpersoner og civilsamfundsrepræsentanter fungerede godt. Det skabte synergi i gruppearbejdet. Med den valgte tilgang, hvor deltagerne både skulle definere udvalgte udfordringer og opstille konkrete målsætninger, var det muligt for både foreningsrepræsentanterne og repræsentanterne fra myndigheder og andre organisationer at bidrage med erfaringer, viden og perspektiver

Fjerntegnsprogstolkning: I Grønland er der meget begrænset adgang til tegnsprogstolkning. Det kan derfor være vanskeligt at inddrage mennesker med hørehandicap. Til seminaret var der bestilt fjerntegnsprogstolkning fra Danmark. Der var nogle tekniske udfordringer i forbindelse med oplæggene og drøftelserne i plenum, men under gruppearbejdet bistod fjerntolkene i den gruppe, som de to foreningsrepræsentanter fra KTK var med i. Det var alt i alt vores oplevelse, at fjerntegnsprogstolkning var en god foranstaltning, som med fordel kan benyttes i en anden sammenhæng.

2.4 INDDRAGELSE AF CIVILSAMFUNDET FREMADRETTET

Civilsamfundet på handicapområdet i Grønland er blevet mærkbart styrket inden for de seneste år, herunder ved oprettelsen af paraplyorganisationen NIIK og handicaptalsmandsinstitutionen, Tilioq. Henset til denne udvikling er det vores opfattelse, at der ikke længere er et behov for et formaliseret trekantssamarbejde omkring inddragelse af civilsamfundet på handicapområdet. Fremover vil denne opgave derfor først og fremmest blive varetaget af rådet, instituttet og departementet hver især.

Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder vil således også fremadrettet skulle sikre inddragelse af civilsamfundet i arbejdet med at fremme og overvåge handicapkonventionens gennemførelse i Grønland. Ligeledes vil Departementet for Børn, Unge og Familier være forpligtet til at inddrage civilsamfundet i politikudvikling og beslutningsprocesser, der berører mennesker med handicap.

KAPITEL 3

PRINCIPPER FOR INDDRAGELSE AF CIVILSAMFUNDET PÅ HANDICAPOMRÅDET

På baggrund af erfaringerne fra rundbordsmøderne og seminaret har vi opstillet en række principper, som myndigheder, civilsamlundsorganisationer og andre relevante aktører kan drage nytte af ved fremtidig inddragelse af civilsamlundet på handicapområdet i Grønland.

De bagvedliggende erfaringer bygger dels på, hvad vi oplevede, der fungerede godt, og hvad der kunne have været bedre, dels på deltagernes tilbagemeldinger og evalueringer.

Principperne for civilsamlundsinddragelse er som følger:

1. Handicapperspektivet skal tænkes ind på flere samlundsområder
2. Tilgængelighed på forskellige planer
3. Individuel hensyntagen
4. Mangfoldighed blandt de involverede
5. Inddragelse på forskellige stadier og niveauer
6. Plads til den personlige fortælling

Flere af disse principper står også centralt i FN's Handicapkonvention. I det følgende giver vi et bud på, hvordan disse velkendte principper kan tænkes ind i forhold til den specifikke forpligtelse til at inddrage civilsamlundet i politikudvikling og beslutningsprocesser i en grønlandsk kontekst.

HANDICAPPERSPEKTIVET SKAL TÆNKES IND PÅ FLERE SAMFUNDSOMRÅDER

Det er en udbredt opfattelse, at handicappolitik og handicaplovgivning i det væsentligste vedrører støtte og foranstaltninger efter sociallovgivningen. For at skabe et inkluderende samfund med lige muligheder for mennesker med handicap skal vi væk fra at betragte handicappolitik og handicaprettigheder som et isoleret og perifert område. Det skal løftes fra en nicheopmærksomhed til en generel opmærksomhed.

I den forbindelse er det væsentligt at iagttage den generelle forpligtelse i handicapkonventionen til at mainstreame handicapperspektivet. Mainstreaming indebærer, at offentlige myndigheder skal arbejde for rettigheder for mennesker med handicap inden for deres respektive områder. Det betyder, at alle offentlige myndigheder skal inddrage og indtænke hensynet til rettigheder og ligebehandling af mennesker med handicap i alle politikker, al planlægning og al administration, der berører mennesker med handicap.

Forpligtelsen til at inddrage mennesker med handicap og de organisationer, som repræsenterer dem, er vigtig at iagttage i arbejdet med at udvikle og gennemføre sådanne politikker. Det kan for eksempel være, når Naalakkersuisut forbereder og gennemfører lovgivning på skoleområdet, når en kommune iværksætter initiativer for ældre, og når myndighederne planlægger nyt byggeri og ny infrastruktur.

BEGREBET MAINSTREAMING

Direkte oversat betyder mainstream 'hovedstrøm'. Begrebet er udbredt inden for kønsligestilling. Når ordet bruges i forbindelse med ligebehandlingspolitik, betyder det, at ligebehandling skal føres ind i den politiske hovedstrøm i stedet for at leve et liv på sidelinjen. Hovedstrømmen er i denne sammenhæng de fremherskende tendenser og praksisser i det politiske arbejde.

Mainstreaming er blandt andet vigtigt for at sikre et aktuelt overblik over, hvor der skal sættes ind for at fremme gennemførelsen af handicapkonventionen. De samfundsskabte barrierer, der forhindrer mennesker med handicap i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet, er ikke konstante. Tværtimod kan der opstå nye barrierer i takt med samfundets udvikling. Et eksempel på dette er den fortsatte digitalisering. I takt med at samfundet bliver mere og mere digitalt, kan der opstå nye udfordringer eksempelvis for mennesker med synshandicap og mennesker med kognitive handicap. Disse udfordringer er myndighederne nødt til at tage højde for i det løbende arbejde med at sikre, at konventionen overholdes.

TILGÆNGELIGHED PÅ FORSKELLIGE PLANER

Tilgængelighed er en nøglerettighed i handicapkonventionen. Tilgængelighed er nemlig en forudsætning for, at mange af konventionens øvrige rettigheder kan føres ud i livet.¹³ Tilgængelige omgivelser har stor betydning for adgangen til fællesskaber, sociale sammenhænge og i det hele taget samfundsmæssig inklusion. Det gælder også mulighederne for at deltage i foreningsliv og adgangen til at blive inkluderet i politiske processer.

Manglende tilgængelighed kan derfor også i mange sammenhænge være en hindring for, at mennesker med handicap aktivt kan deltage i udvikling og gennemførelse af politikker og lovgivning samt andre beslutningsprocesser.

Når man ønsker at inddrage civilsamfundet i myndighedsarbejde og beslutningsprocesser, der berører mennesker med handicap, er det derfor vigtigt at tænke tilgængelighed ind i inddragelsesprocessen og de forskellige faser, der eventuelt måtte være. Det er også vigtigt at have forskellige aspekter af tilgængelighed in mente.

Til illustration kan nævnes følgende eksempler:

Eksempel 1 – Tilgængelighed til skriftligt materiale: Skal man for eksempel udsende eller offentliggøre skriftligt materiale i forbindelse med en høring eller som forberedelse til et møde, bør man sikre sig, at materialet udsendes eller offentliggøres i et tilgængeligt format. Det gælder også elektroniske formater. Tilgængelighed til skriftligt materiale omfatter blandt andet krav til layout, herunder fonttype, punktstørrelse og kontraster.

Eksempel 2 – Fysisk tilgængelighed: Et andet eksempel er planlægning af møder, hvor repræsentanter for civilsamfundet er inviteret til at deltage. Sådanne møder bør man så vidt muligt forsøge at afholde i tilgængelige lokaler. Efter omstændighederne kan det således være væsentligt at gå efter lokaler i bygninger, hvor man ikke skal forcere trapper, og hvor der er adgang til kørestolsvenlige toiletforhold. Det kan samtidig være en god idé at beskrive de fysiske adgangsforhold i invitationen. På den måde kan man undgå, at der blandt de inviterede er nogle, som fravælger mødet, fordi de er bekymrede for, at adgangsforholdene ikke er tilgængelige nok.

Eksempel 3 – Tilgængelighed til information og formidling: Som et tredje eksempel kan nævnes, at nogle mennesker med handicap kan have behov for, at myndighederne kommunikerer og formidler information på en enkel og letforståelig måde. Initiativer og beslutningsprocesser, der berører mennesker med handicap, kan hurtigt få et meget overordnet, langsigtet og abstrakt indhold. Tag for eksempel bare arbejdet med en national handicappolitisk handlingsplan. For at sikre reel inddragelse af civilsamfundet i sådanne sammenhænge kan det i inddragelsesprocessen være væsentligt at arbejde med at gøre indholdet mere konkret og håndgribeligt og på den måde mere tilgængeligt.

Det skal fremhæves, at tilgængelighed ikke kun er til gavn for mennesker med handicap. Andre grupper, der kan have glæde af tilgængelighedstiltag, er blandt andre ældre mennesker og mennesker med midlertidige funktionsnedsættelser, for eksempel personer, der går med krykker på grund af et brækket ben. Letforståelig kommunikation og information kan eksempelvis også være til stor gavn ved inddragelse af børn, ligesom det kan være en klar fordel ved tolkning mellem grønlandsk og dansk.

INDIVIDUEL HENSYNTAGEN

I nogle tilfælde kan det være nødvendigt at tage særlige hensyn til enkeltpersoner for at sikre, at de kan deltage og være inkluderet i en bestemt sammenhæng, for eksempel i forbindelse med et møde eller en høring.

Med handicapkonventionens ord kalder man også denne form for hensyntagen for rimelig tilpasning. Med rimelig tilpasning menes nødvendige og passende foranstaltninger, som ikke indebærer en uforholdsmæssig stor byrde, og som man foretager for at sikre, at en person med handicap kan blive inkluderet i et konkret tilfælde.¹⁴

Til illustration kan nævnes følgende eksempler:

Eksempel 1: Rimelig tilpasning kan blandt andet være relevant i tilfælde, hvor generelle tilgængelighedstiltag ikke er tilstrækkelige til at sikre inddragelse af enkeltpersoner.¹⁵ Som eksempel kan nævnes, at selvom man har planlagt at holde et møde i en bygning, hvor der er rampe til hovedindgangen og elevatorer, så vil nogle mennesker, for eksempel personer, som sidder i kørestol, kunne have vanskeligt ved at åbne bygningens døre, hvis der ikke er installeret automatiske døråbnere. I en sådan situation kan det være nødvendigt at hjælpe vedkommende med at komme ind i bygningen.

Eksempel 2: Et andet eksempel på rimelig tilpasning kan være, at man får trykt eller printet materiale til et møde eller arrangement med stor skrift, så en person med nedsat syn har bedre mulighed for at læse det. Det kan også være, at man sender materialet til vedkommende på forhånd, så han eller hun har mulighed for at orientere sig i det inden mødet eller kan medbringe det på en computer eller tablet, der kan bruges til at forstørre teksten.

Eksempel 3: Tegnsprogstolkning til døve i forbindelse med et møde kan også være et eksempel på rimelig tilpasning. Henset til de særlige udfordringer, der er med at skaffe tegnsprogstolkning i Grønland, vil en sådan foranstaltning efter

omstændighederne kunne være forbundet med ikke ubetydelige omkostninger eller et vist ressourceforbrug for arrangøren. Det vil altid bero på en konkret vurdering, om det må betragtes som en uforholdsmæssig byrdefuld foranstaltning.

Hvis man planlægger et møde eller anden form for arrangement med deltagelse fra civilsamfundet, kan det være en god idé at spørge deltagerne på forhånd, om de har behov for en særlig form for hensyntagen. Hvis man benytter tilmeldingsblanketter, kan man for eksempel tilføje en rubrik, hvor deltagerne kan anføre, om de som følge af en funktionsnedsættelse har behov for, at man træffer særlige foranstaltninger.

MANGFOLDIGHED BLANDT DE INVOLVEREDE

Mennesker med handicap er en mangfoldig gruppe, der består af personer med meget forskelligartede forudsætninger og behov. Det er en gruppe af mennesker med forskellige former for og varierende grader af funktionsnedsættelse. Der kan derfor også være stor forskel på, hvilke og hvor store barrierer disse mennesker møder i hverdagen og det omgivende samfund. Ved inddragelse af civilsamfundet i arbejdet med at gennemføre handicapkonventionen er det vigtigt at holde sig denne mangfoldighed for øje.

Når man tilrettelægger en inddragelsesproces kan det derfor være en god idé at tænke i forskellige dimensioner af repræsentation. Det gælder både repræsentanter for civilsamfundet og repræsentanter for konkrete samfundsområder.

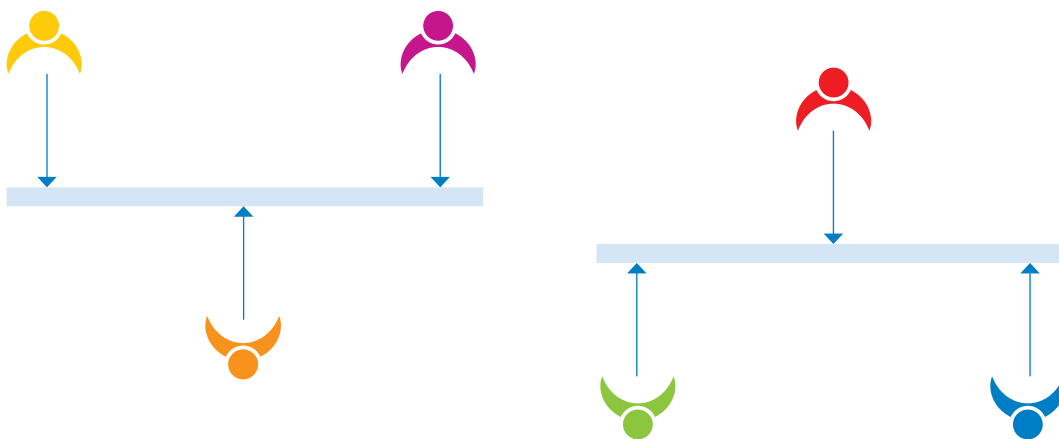
I lyset af det initiativ eller det projekt, der ligger bag inddragelsesprocessen, kan man blandt andet overveje, om man bør inddrage:

Repræsentanter for forskellige typer af handicap, herunder fysiske, psykiske, sensoriske og kognitive funktionsnedsættelser. En sådan repræsentation kan ofte imødekommes ved at inddrage forskellige handicapforeninger.

Repræsentanter for forskellige stadier i livet, herunder børn, unge, voksne og ældre. Er der for eksempel tale om et initiativ på skoleområdet, der berører børn med handicap, kan det både være relevant at inddrage handicaporganisationer og børneorganisationer.

Repræsentanter for det eller de berørte samfundsområder. Det kan omfatte repræsentanter for relevante myndigheder, virksomheder og interesseorganisationer. Er der for eksempel tale om gennemførelse af lovgivning på beskæftigelsesområdet, som også kan berøre arbejdstagere med handicap, kan det være relevant at inddrage både arbejdsmarkedets parter og handicapforeninger.

INDDRAGELSE PÅ FORSKELLIGE STADIER OG NIVEAUER

Det er centralt at sikre inddragelse af civilsamfundet i forskellige faser af et projekt, for eksempel i forbindelse med udarbejdelse og gennemførelse af en handicappolitisk handlingsplan. Mennesker med handicap og de foreninger, der repræsenterer dem, kan have nyttige inputs og perspektiver, som kan være vigtige at få frem og drøftet allerede i en indledende fase, ligesom de kan være væsentlige i forbindelse med den konkrete gennemførelse og under en afsluttende evaluering.

Ligeledes kan det være centralt at sikre inddragelse på forskellige niveauer, herunder lokalt, regionalt og nationalt. På nationalt niveau kan inddragelse for

eksempel ske ved at sende lovforslag i høring hos landets handicapforeninger. Det gælder ikke kun høringer over lovforslag, der specifikt angår mennesker med handicap, men i det hele taget lovgivning på centrale samfundsområder, der berører såvel mennesker med og uden handicap. Inddragelse på nationalt plan kan også ske ved at udpege civilsamfundsrepræsentanter for handicapområdet til at sidde i følgegrupper tilknyttet landsdækkende projekter og handlingsplaner.

Samtidig skal man ikke glemme inddragelsen på det helt nære og lokale plan. Dels kan det bidrage til, at lokale beslutningstagere får en fornemmelse af, hvor der kan gøres noget i lokalsamfundet, men det kan også have stor betydning for den enkeltes oplevelse af at have indflydelse og mulighed for at deltage i samfundslivet og herigennem den enkeltes personlige udvikling.

PLADS TIL DEN PERSONLIGE FORTÆLLING

Udfordringerne for mennesker med handicap i Grønland er omfattende og komplekse. Mennesker med handicap og pårørende til mennesker med handicap kan derfor være meget berørt af egne oplevelser og de barrierer, de selv eller deres pårørende møder i dagligdagen.

Når man inddrager mennesker med handicap og de foreninger, der repræsenterer dem, kan personlige oplevelser derfor fylde meget i den respons, man får. Spørger man eksempelvis ind til udfordringer og løsningsmuligheder på handicapområdet, vil mange civilsamfundsrepræsentanter have deres egen personlige fortælling som udgangspunkt og omdrejningspunkt for besvarelsen.

I myndighedernes arbejde med at gennemføre handicapkonventionen i Grønland er det væsentligt, at dialogen med civilsamfundet kommer til at handle om generelle forhold og samfundsstrukturer.

Der kan dog også være en værdi i at give plads til den personlige fortælling – ikke mindst ved inddragelse af civilsamfundet på det nære og lokale plan. Det kan for eksempel være i forbindelse med udvikling og gennemførelse af politiske initiativer i kommunerne og de enkelte byer og bygder.

Hvis der i forbindelse med et møde er plads til, at civilsamfundsrepræsentanterne kan dele personlige oplevelser og udfordringer, kan det bidrage til en følelse af samhørighed mellem deltagerne og derigennem styrke civilsamfundet. Fra myndighedernes side kan der samtidig ligge en opgave i at bruge den personlige fortælling som springbræt til at løfte diskussionen op på et generelt og strukturelt plan.

OPSAMLING OG PRINCIPPER

Myndighederne i Grønland skal efterleve FN's Handicapkonvention. Det skal de blandt andet ved at udvikle og gennemføre lovgivning og politikker, der fremmer lige muligheder for mennesker med handicap på forskellige samfundsområder. I den forbindelse er myndighederne forpligtet til at høre og inddrage civilsamfundet, herunder de grønlandske handicapforeninger.

Som led i arbejdet med at overvåge handicapkonventionens gennemførelse i Grønland har Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder i samarbejde med Departementet for Børn, Unge og Familier afholdt fem lokale rundbordsmøder med de grønlandske handicapforeninger i Nuuk, Sisimiut, Narsarsuaq og Aasiaat samt et opsamlende seminar med repræsentanter for blandt andre civilsamfundet og relevante myndigheder.

På den baggrund har vi identificeret følgende principper for inddragelse af civilsamfundet, der efter vores opfattelse kan bidrage til at styrke arbejdet med at sikre bedre rettigheder for mennesker med handicap i Grønland:

- 1. Handicapperspektivet skal tænkes ind på flere samfundsområder.** Vi skal væk fra at betragte handicappolitik og handicaprettigheder som et isoleret og perifert område. I stedet skal alle offentlige myndigheder inddrage og indtænke hensynet til rettigheder og ligebehandling af mennesker med handicap i alle politikker, al planlægning og al administration, der berører mennesker med handicap.
- 2. Tilgængelighed på forskellige planer.** Tilgængelige omgivelser har væsentlig betydning for adgangen til at blive inkluderet i politiske processer. Ved inddragelse af civilsamfundet i myndighedsarbejde og beslutningsprocesser er det derfor vigtigt at tænke tilgængelighed ind i inddragelsesprocessen. Det omfatter blandt andet at sikre fysisk tilgængelighed i forbindelse med møder, og at information bliver formidlet på en letforståelig måde.
- 3. Individuel hensyntagen.** I nogle tilfælde kan det være nødvendigt at tage særlige hensyn til enkeltpersoner for at sikre, at de kan deltage og være inkluderet i en bestemt sammenhæng, for eksempel i forbindelse med et møde eller en høring.

4. **Mangfoldighed blandt de involverede.** Mennesker med handicap er en stor, mangfoldig gruppe, der består af personer med meget forskelligartede forudsætninger og behov. I inddragelsesprocesser kan det derfor være en god idé at tænke i forskellige dimensioner af repræsentation, herunder repræsentanter for forskellige typer af handicap, repræsentanter for forskellige stadier i livet samt repræsentanter for det eller de berørte samfundsområder.
5. **Inddragelse på forskellige stadier og niveauer.** Det er centralt at sikre inddragelse af civilsamfundet i forskellige faser af et projekt. Det gælder for eksempel i den indledende fase, i forbindelse med selve gennemførelsen og under en afsluttende evaluering. Ligeledes kan det være centralt at sikre inddragelse på forskellige niveauer, herunder lokalt, regionalt og nationalt.
6. **Plads til den personlige fortælling.** At dele personlige oplevelser og udfordringer kan bidrage til en følelse af samhørighed blandt repræsentanter for civilsamfundet. Myndighederne kan samtidig bruge den personlige fortælling som springbræt til at løfte diskussionen op på et generelt og strukturelt plan.

HVIS DU VIL VIDE MERE

Her kan du læse mere om rettigheder for mennesker med handicap i Grønland og civilsamfundsinddragelse:

FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap (handicapkonventionen). Tilgængelig på grønlandsk her: https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Familie/GL/FN_konvention_handicap/FNs_handicapkonvention_kal.pdf Tilgængelig på dansk og engelsk her: <https://www.retsinformation.dk/eli/ltc/2017/20>

Tilioq (2020), 'FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap – Letlæselig udgave'. Tilgængelig på grønlandsk og dansk her: <https://tilioq.gl/wp-content/uploads/2020/03/Handicap-Konventionen-2020-Edition-Digital.pdf>

Institut for Menneskerettigheder og Grønlands Råd for Menneskerettigheder (2019), 'Handicap – Status i Grønland 2019'. Tilgængelig på grønlandsk og dansk her: <https://menneskeret.dk/udgivelser/handicap-status-groenland-2019>

FN's Handicapkomité's generelle kommentar til handicapkonventionens artikel 4, stk. 3, og artikel 33, stk. 3, om mennesker med handicaps deltagelse i konventionens gennemførelse og monitoreringsprocessen.¹⁶ 'General comment No. 7 (2018) on the participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention, CRPD/C/GC/7'. Tilgængelig på engelsk her: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD/C/GC/7&Lang=en

Grønlands Råd for Menneskerettigheders hjemmeside: <https://humanrights.gl/>

NIK's hjemmeside: <https://www.niik.gl/>

Tilioqs hjemmeside: <https://tilioq.gl/>

BILAG 1: REPRÆSENTEREDE ORGANISATIONER PÅ DE LOKALE RUNDBORDSMØDER

På møderne deltog repræsentanter fra følgende foreninger:

- Inooqat – Forældreforening for udviklingshæmmede i Grønland
- Landsforeningen Autisme – kreds Grønland
- KTK – Døveforeningen
- Sugisaq – Foreningen for sindslidende og deres pårørende
- ISI – Foreningen for blinde og svagsynede i Grønland
- Nuummi Gigttertut Peqatigiiffiat – Gigtforening i Nuuk
- KNIPK – Handicapforeningen i Grønland (både hovedbestyrelsen og lokalforeninger)
- Kattuffik Utoqqaat Nipaat – Ældreforeningen
- Tilioq – Handicaptalsmanden
- Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat (NIIK) – Grønlands handicapparaplyorganisation
- Grønlands Råd for Menneskerettigheder*
- Departementet for Børn, Unge og Familier*
- Institut for Menneskerettigheder*

* Deltog på alle fire rundbordsmøder som arrangør og mødefacilitator.

Rundbordsmøde 1 i Nuuk 4. november 2018:

- Antal foreningsrepræsentanter: 7
- Følgende foreninger var repræsenteret: Landsforeningen Autisme – kreds Grønland, Sugisaq, Inooqat, Kattuffik Utoqqaat Nipaat – Ældreforeningen og KNIPK

Rundbordsmøde 2 i Nuuk 4. november 2018:

- Antal foreningsrepræsentanter: 5
- Følgende foreninger var repræsenteret: Nuummi Gigttertut Peqatigiiffiat – Gigtforening i Nuuk, KTK – Døveforeningen, Tilioq og KNIPK

Rundbordsmøde 3 i Sisimiut 8. november 2018:

- Antal foreningsrepræsentanter: 7
- Følgende foreninger var repræsenteret: Landsforeningen Autisme – kreds Grønland, Inooqat, ISI, Puigornanga (lokalforening under KNIPK), Tilioq og KNIPK

Rundbordsmøde 4 i Aasiaat 11. juni 2019:

- Antal deltagere: 13
- Følgende foreninger var repræsenteret: KNIPK (hovedbestyrelsen samt repræsentanter fra lokalforeninger i Aasiaat og Ilulissat) og NIIK

Rundbordsmøde 5 i Narsarsuaq 13. juni 2019:

- Antal deltagere: 9
- Følgende foreninger var repræsenteret: ISI, KNIPK (hovedbestyrelsen samt repræsentanter fra lokalforeninger i Paamiut, Qaqortoq og Nanortalik) og Landsforeningen Autisme – kreds Grønland

BILAG 2: REPRÆSENTEREDE ORGANISATIONER OG MYNDIGHEDER PÅ SEMINARET OM FORANDRINGSSKABELSE

Repræsentanter fra handicapforeningerne	Fagpersoner mv.
KNIPK	Tilioq
ISI	Grønlands Statistik
KTK	MIO
Sugisaq	Pissassarfik
Landsforeningen Autisme – kreds Grønland	SIK
Nuummi Gigttertut Peqatigiiffiat	Departementet for Arbejdsmarked og Råstoffer
NIIK	Departementet for Sundhed
Inooqat	Departementet for Uddannelse, Kultur og Kirke
	Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet
	Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold
	Uddannelsesstyrelsen
	Socialstyrelsen
	Kommune Kujalleq
	Kommuneqarfik Sermersooq
	Qeqqata Kommunia
	Institut for Læring
	IMAK – Lærerforeningen
	Grønlands Råd for Menneskerettigheder
	Institut for Menneskerettigheder

NB: Myndighederne er anført med det navn, de havde i november 2019, hvor seminaret blev afholdt.

BILAG 3: FREMGANGSMÅDE FOR WORKSHOP

Idéfase	I denne fase er det hensigten, at hver gruppe skal generere så mange gode idéer til indsatsområder som muligt. I den forbindelse er det vigtigt, at gruppens medlemmer er åbne over for hinandens input.
1 Tavs refleksion	Alle gruppemedlemmer noterer en til tre (specifikke/afgrænsede) udfordringer/indsatsområder for gruppens tema.
2 Bordet rundt	Hvert gruppemedlem fremlægger kort sine udvalgte udfordringer/indsatsområder. Gruppen skriver en liste over samtlige udfordringer/indsatsområder.
3 Kort diskussion	Ordstyreren faciliterer en kort drøftelse af, om gruppen i fællesskab kan komme på andre udfordringer/indsatsområder eller nuancere de allerede nævnte.
Diskussions- og produktionsfase	I denne fase skal idéerne bearbejdes og konkretiseres ud fra en løsningsorienteret tilgang for til sidst at tage form af et visionspapir, der fremlægges og diskuteres i plenum.
4 Udvælgelse	Gruppen udvælger et givent antal indsatsområder (med afsæt i de overvejelser, som det introducerende oplæg forhåbentlig har givet anledning til).
5 Diskussion	Gruppen diskuterer målsætninger for de udvalgte indsatsområder med afsæt i en række delementer og underspørgsmål. Gruppen må gerne opstille alternative målsætninger for det samme indsatsområde. Gruppen nedskriver sine forslag til målsætninger og eventuelle tilhørende overvejelser.
6 Fremlæggelse	Gruppen udvælger en eller to medlemmer til at fremlægge gruppens målsætninger og tilhørende overvejelser.

BILAG 4: SKEMA TIL OPSTILLING AF MÅLBARE MÅLSÆTNINGER

Hvilken rettighed?	Hvad er problemet?	Hvordan løser vi (noget af) problemet?	Hvornår føler vi, at vi er i mål?	Hvem skal bidrage til, at vi opnår målet?
[Gruppens tema, som allerede fastsat]	[Beskrivelse af det konkrete problemområde, hvor der ønskes fremgang]	[Forslag til initiativer, der kan bidrage til gennemførelse]	[Klare handlinger, produkter eller statistiske benchmarks udpeges som indikator for opfyldelse]	[Offentlige myndigheder, civilsamfundsorganisationer mv.]

NOTER

- 1 FN's Handicapkonventions artikel 1.
- 2 Se blandt andet FN's Handicapkonventions præambel, litra b og c, samt artikel 3 og 4.
- 3 FN's Handicapkonventions artikel 1.
- 4 Danmark ratificerede handicapkonventionen i juli 2009. Ved en fejl blev der ikke dengang taget et såkaldt territorielt forbehold for Grønland. Ratificeringen fandt derfor anvendelse for Grønland med det samme, selvom der efter Selvstyreloven § 13, stk. 4, gælder følgende: "Folkeretlige aftaler, som har særlig betydning for Grønland, skal inden indgåelse eller opsigelse forelægges Naalakkersuisut til udtalelse." Grønlands Selvstyre var ikke blevet inddraget forud for beslutningen. Efterfølgende tilsluttede Grønland sig handicapkonventionen.
- 5 Inatsisartuts beslutning om, at Naalakkersuisut pålægges at arbejde for implementering af FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap, samt at opgaven med at fremme og overvåge gennemførelsen af konventionen varetages af Viden- og Rådgivningscenter for handicap (IPIS). Se Inatsisartuts oversigt over samlinger, efterårssamlingen 2012, 18. mødedag, onsdag 7. november 2012, punkt 61.
- 6 Inatsisartutlov nr. 1 af 29. maj 2017 om Handicaptalsmand.
- 7 Naalakkersuisut, 'FNs internationale handicapdag', pressemeddelelse af 3. december 2018. Tilgængelig via https://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Nyheder/2018/12/0312_handicapdag
- 8 Det følger af handicapkonventionens artikel 33, stk. 2, at staten skal udpege en eller flere uafhængige funktioner til at varetage opgaven med at fremme, beskytte og overvåge gennemførelsen af konventionen på nationalt plan. Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder er udpeget til i fællesskab at varetage denne opgave.
- 9 Departementet for Børn, Unge og Familier er kontaktpunkt i centraladministrationen for forhold vedrørende gennemførelse af handicapkonventionen i Grønland, jf. konventionens artikel 33, stk. 1.
- 10 Brev fra Departement for Familie, Ligestilling, Sociale Anliggender og Justitsvæsen til Inatsisartuts Familie- og Sundhedsudvalg vedrørende gennemførelse af FN's Handicapkonventions artikel 33 i Grønland, 20. oktober 2015.
- 11 Samarbejdsaftale om gennemførelse af FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap artikel 33, stk. 3, mellem Grønlands Råd for Menneskerettigheder, Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen og Institut for Menneskerettigheder, 4. maj 2018.
- 12 Halvdagsseminaret 9. november 2019 blev blandt andet afholdt i Nuuk, fordi der var et vist sammenfald mellem deltagerne til halvdagsseminaret og deltagerne til et seminar og en konference, som blev afholdt af Tiliq i weekenden 10.-11. november 2019.

- 13 Se herved også FN's Handicapkomité (2014), 'General Comment No. 2, Article 9: Accessibility, CRPD/C/ GC/2', para. 14 samt para. 36-46.
- 14 FN's Handicapkonventions artikel 2.
- 15 FN's Handicapkomité (2014), 'General Comment No. 2, Article 9: Accessibility, CRPD/C/ GC/2', para. 25-26.
- 16 Den generelle kommentar har i modsætning til konventionen ikke bindende virkning, men udgør et væsentligt fortolkningsbidrag til konventionsteksten.

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER